

NR 49/2015

**PRZED PIĄTĄ ROCZNICĄ
KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Większość dorosłych Polaków (61%) popiera budowę w Warszawie pomnika upamiętniającego wszystkie ofiary katastrofy smoleńskiej, a trzech na dziesięciu (30%) uważa, że takiego pomnika nie powinno się stawiać.
- ▶ Po pięciu latach od katastrofy smoleńskiej jedynie co piąty Polak (20%) uważa, że jej przyczyny zostały w pełni wyjaśnione. Dwie piąte badanych (40%) oceniając obecną wiedzę o przyczynach tragedii uznaje, iż wymagają one dodatkowych wyjaśnień, a blisko jedna trzecia (32%) jest zdania, że w zasadzie nic nie zostało jeszcze wyjaśnione.
- ▶ Mimo upływu czasu niewiele zmieniają się opinie o działaniach polskich władz w sprawie wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy smoleńskiej. Obecnie jedynie 15% badanych uważa, że zrobili one w tej sprawie wszystko, co możliwe, natomiast przytłaczająca większość (77%) zarzuca im zaniechania.
- ▶ Ponad połowa ankietowanych (53%) jest zdania, że w świetle tego, co już wiadomo o okolicznościach katastrofy smoleńskiej, odpowiedzialność za nią ponosi zarówno strona polska, jak i rosyjska. Opinie na ten temat praktycznie nie zmieniły się od 2011 roku, choć od momentu opublikowania raportu polskiej Komisji Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego nieco więcej badanych winą za katastrofę obciąża stronę rosyjską niż polską (obecnie odpowiednio: 19% i 13%), nieco więcej też nie potrafi zająć stanowiska w tej sprawie (obecnie 15%).
- ▶ Od 2012 roku odsetek Polaków biorących pod uwagę hipotezę zamachu jest dość stabilny, dotyczy to zwłaszcza osób zdecydowanie twierdzących, że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu (obecnie 8%). Łączny odsetek badanych, do których choć w najmniejszym stopniu trafia argumentacja zwolenników teorii zamachu, wynosi obecnie 31%. Możliwość zamachu odrzuca nieco ponad połowa dorosłych Polaków (51%), w tym 27% – zdecydowanie. Niemal co piąty ankietowany (18%) nie zajmuje stanowiska w tej sprawie.

Dziesiątego kwietnia minie pięć lat od katastrofy lotniczej w Smoleńsku, w której zginęło 96 osób, w tym prezydent Lech Kaczyński. Zbliżająca się rocznica tej katastrofy spowodowała, że po dłuższej przerwie w marcowym badaniu¹ po raz kolejny zapytaliśmy Polaków o kilka kwestii związanych z jej wyjaśnianiem oraz upamiętnieniem ofiar.

CZY W WARSZAWIE POWINIEN STANĄĆ POMNIK OFIAR KATASTROFY

Temat budowy w Warszawie pomnika upamiętniającego ofiary katastrofy smoleńskiej oficjalnie powrócił na początku października ubiegłego roku. Część rodzin ofiar zwróciła się wówczas do prezydenta Bronisława Komorowskiego, a Społeczny Komitet Budowy Pomnika Ofiar Tragedii Narodowej pod Smoleńskiem wystąpił w tej sprawie do prezydent Warszawy Hanny Gronkiewicz-Waltz². Chociaż nadal nie ma konsensusu co do lokalizacji takiego pomnika (zapropozowaną przez ratusz społeczny komitet jego budowy odrzucił), wydaje się, że z uwagi na poparcie Prezydenta RP i bardziej przychylne stanowisko władz Warszawy powstanie pomnika staje się coraz bardziej prawdopodobne. Do zwolenników jego budowy zalicza się obecnie 61% dorosłych Polaków, a trzech na dziesięciu (30%) uważa, że takiego pomnika nie powinno się stawiać.

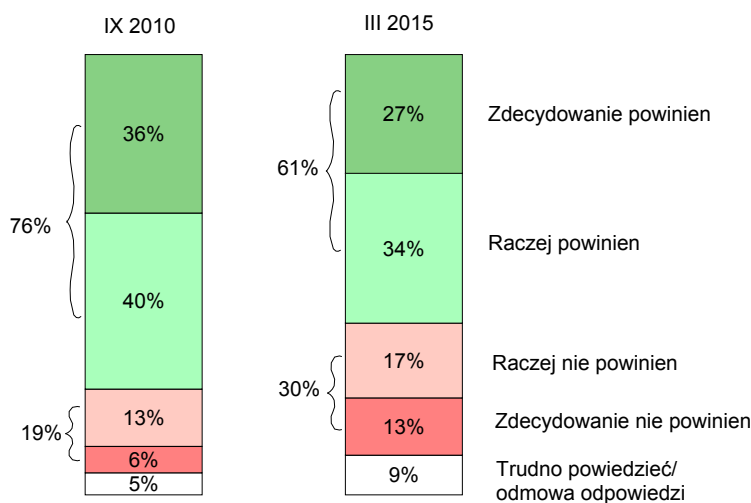
Warto przypomnieć, że o ile pięć miesięcy po katastrofie, na początku września 2010 roku, pomysł wzniesienia pomnika wyłącznie dla zachowania pamięci o prezydencie Lechu Kaczyńskim wzbudzał kontrowersje, o tyle koncepcja upamiętnienia w ten sposób wszystkich ofiar katastrofy smoleńskiej nie budziła wątpliwości zdecydowanej większości badanych³. Z upływem lat widać jednak, że ubyło zwolenników budowy pomnika (o 15 punktów procentowych, do 61%), a przybyło przeciwników tej inicjatywy (o 11 punktów, do 30%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (298) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 5–11 marca 2015 roku na liczącej 1062 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² http://www.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_www.pap.pl&_PageID=1&s=infopakiet&dz=kraj&idNewsComp=179275&filename=&idnews=182586&data=&status=biezace&_Checksum=1046526517

³ Por. komunikat CBOS „Czy Lech Kaczyński powinien mieć pomnik w Warszawie”, październik 2010 (oprac. K. Pankowski).

RYS. 1. CZY, PANA(I) ZDANIEM, W WARSZAWIE POWINIEN STANĄĆ POMNIK UPAMIĘTNIAJĄCY WSZYSTKIE OFIARY KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ CZY TEŻ NIE?

Wielozmiennowe⁴ analizy statystyczne wskazują, iż stosunek do budowy w Warszawie pomnika ofiar katastrofy smoleńskiej związany jest przede wszystkim z poglądami politycznymi badanych. Najwięcej zwolenników jego budowy jest wśród respondentów o orientacji prawicowej (68%), a najmniej wśród osób identyfikujących się z lewicą (45%). Należy też podkreślić, iż jedynie wśród badanych o poglądach lewicowych oraz respondentów określających się jako niepraktykujący religijnie przeciwnicy budowy pomnika nieco przeważają nad zwolennikami (por. tabela aneksowa 1). Badani definiujący swoje poglądy polityczne jako centrowe oraz ci, którzy nie potrafią określić swojej orientacji politycznej na osi lewica–centrum–prawica, w większości są zwolennikami budowy pomnika, ale poparcie w tych grupach jest mniejsze, a sprzeciw nieco większy niż wśród osób identyfikujących się z prawicą. Warto też dodać, że wśród badanych o poglądach prawicowych za budową pomnika znacznie częściej opowiadają się uczestniczący w praktykach religijnych co najmniej raz w miesiącu niż niepraktykujący lub praktykujący sporadycznie, natomiast wśród respondentów identyfikujących się z politycznym centrum i niepotrafiących określić swoich poglądów na osi lewica–centrum–prawica budowę pomnika częściej popierają ci, którzy mają wykształcenie zasadnicze zawodowe lub podstawowe/gimnazjalne niż wykształcenie średnie lub wyższe.

⁴ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

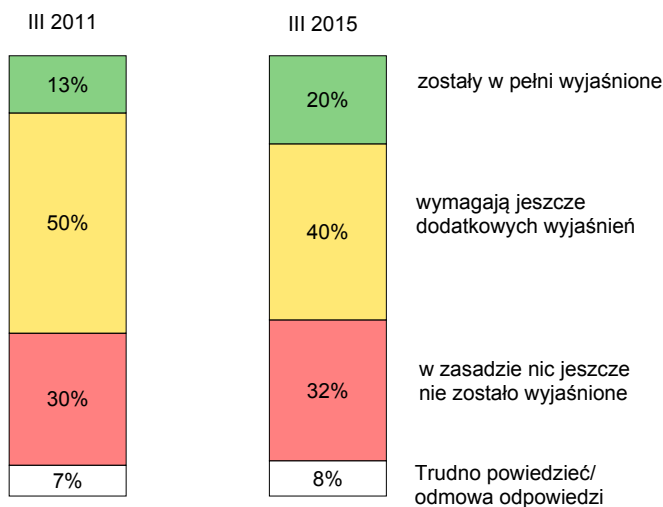
CZY WIEMY, JAKIE BYŁY PRZYCZYNY KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ

Mimo upływu niemal pięciu lat od katastrofy smoleńskiej nie zostało jeszcze zamknięte śledztwo polskiej prokuratury wojskowej w tej sprawie. Trwa też dochodzenie rosyjskiego komitetu śledczego. Opublikowane zostały jednak inne dokumenty podsumowujące badanie tej katastrofy: 12 stycznia 2011 roku Międzypaństwowy Komitet Lotniczy (MAK), zajmujący się m.in. badaniem wypadków w transporcie lotniczym na terenie dwunastu państw byłego ZSRR, przedstawił raport końcowy dotyczący przyczyn katastrofy samolotu TU-154M w Smoleńsku, a 29 lipca 2011 roku „Raport końcowy w sprawie ustalenia okoliczności i przyczyn katastrofy samolotu TU-154M Nr 101 pod Smoleńskiem” przedstawiła polska Komisja Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego. Oba raporty – od momentu ich ogłoszenia – są jednak podważane przez wiele środowisk.

Nie dziwi zatem fakt, że po niemal pięciu latach od katastrofy jedynie co piąty Polak (20%) uważa, że jej przyczyny zostały w pełni wyjaśnione. Dwie piąte badanych (40%) oceniając obecną wiedzę o przyczynach tragedii uznaje, iż wymagają one dodatkowych wyjaśnień, a blisko jedna trzecia (32%) jest zdania, że w zasadzie nic nie zostało jeszcze wyjaśnione. W porównaniu z wynikami badania przeprowadzonego tuż przed pierwszą rocznicą katastrofy⁵ przybyło wprawdzie (o 7 punktów procentowych, do 20%) osób uznających dotychczasowe wyjaśnienia za w pełni wystarczające, jednak nie zmalała, a nawet nieco zwiększyła się (o 2 punkty, do 32%) grupa badanych uważających, że w sprawie przyczyn katastrofy smoleńskiej w zasadzie nic jeszcze nie zostało wyjaśnione.

⁵ Por. komunikat CBOS „Rocznica katastrofy smoleńskiej”, marzec 2011 (oprac. N. Hipsz).

RYS. 2. JAK OCENIA PAN(I) AKTUALNĄ WIEDZĘ NA TEMAT PRZYCZYŃ KATASTROFY?
CZY WEDŁUG PANA(I) PRZYCZYNY KATASTROFY:

Wielozmiennowe⁶ analizy statystyczne wskazują, iż opinie w tej kwestii najsilniej różnicują deklaracje dotyczące głosowania w ostatnich wyborach parlamentarnych. Najwięcej osób przekonanych, że przyczyny katastrofy smoleńskiej zostały w pełni wyjaśnione, jest wśród tych, które deklarują, że w październiku 2011 roku w wyborach do Sejmu głosowały na PO (39%). W tej grupie najmniejszy jest też odsetek osób uznających, że w zasadzie nic jeszcze nie zostało wyjaśnione (15%). Na przeciwległym biegunie znajduje się elektorat PiS, który w większości (57%) uważa, że w sprawie przyczyn katastrofy smoleńskiej w zasadzie nic jeszcze nie zostało wyjaśnione, a tylko nieliczni (6%) uznają dotychczasowe wyjaśnienia za wyczerpujące. Krytyczne oceny dotychczasowych wyjaśnień przyczyn katastrofy smoleńskiej dominują też wśród wyborców PSL, natomiast badani głosujący na SLD są podzieleni w kwestii oceny wyjaśnień przyczyn tej katastrofy, choć także wśród nich najczęstsze jest przekonanie, że ta tragedia nie została jeszcze w pełni wyjaśniona. Podobne, choć nieco mniej wyraziste, zróżnicowanie opinii na ten temat ma miejsce też w obecnych potencjalnych elektoratach partyjnych.

⁶ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

Tabela 1

Na którą partię lub organizację głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu w październiku 2011 roku?	Jak ocenia Pan(i) aktualną wiedzę na temat przyczyn katastrofy? Czy według Pana(i) przyczyny katastrofy:			
	zostały w pełni wyjaśnione	wymagają jeszcze dodatkowych wyjaśnień	w zasadzie nic jeszcze nie zostało wyjaśnione	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi
	procentowanie w wierszach			
Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	6	37	57	0
Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej*	31	29	38	3
Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe*	12	45	43	0
Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	39	38	15	8
Inny komitet*	25	46	29	0
Nie pamiętam / odmowa odpowiedzi	12	39	39	10
Niegłosujący	14	40	35	11
Brak informacji o udziale w wyborach	18	51	24	7

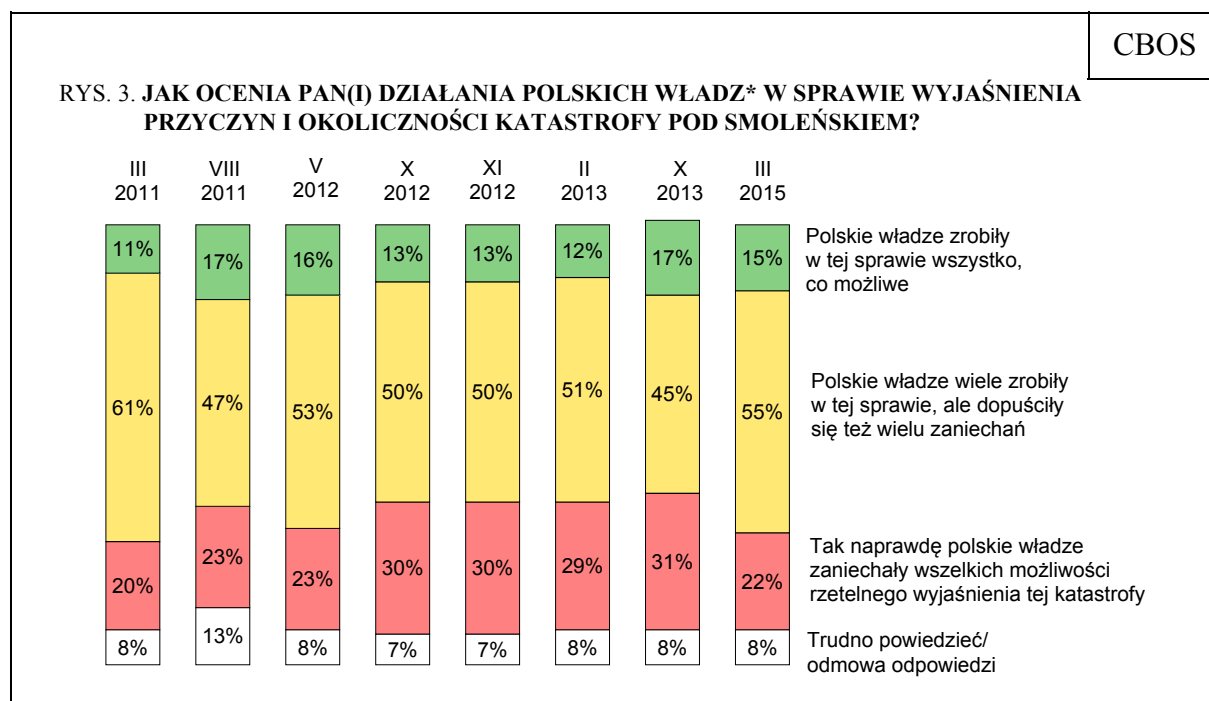
* Dane dotyczące tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczbę ich zwolenników w próbie

Opinie w tej kwestii różnicują też deklarowane poglądy polityczne. O tym, że przyczyny katastrofy smoleńskiej zostały już w pełni wyjaśnione, najczęściej przekonani są badani identyfikujący się z lewicą (38%), choć także oni w większości uznają obecną wiedzę o przyczynach tej katastrofy za co najmniej niepełną (por. tabela aneksowa 2).

OCENA DZIAŁAŃ POLSKICH WŁADZ W SPRAWIE WYJAŚNIENIA PRZYCZYN I OKOLICZNOŚCI KATASTROFY SMOLEŃSKIEJ

Mimo upływu czasu niewiele zmieniają się opinie o działaniach polskich władz w sprawie wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy smoleńskiej. Obecnie jedynie 15% badanych uważa, że zrobiły one w tej sprawie wszystko co możliwe, natomiast przytłaczająca większość (77%) zarzuca im zaniechania, w tym więcej niż jedna piąta (22%) uważa, że tak naprawdę polskie władze zaniechały wszelkich możliwości rzetelnego wyjaśnienia tej katastrofy. W tym roku, tak jak w poprzednich latach, największa grupa respondentów (55%) jest zdania, że dla wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy smoleńskiej rząd wiele zrobił, ale dopuścił się też wielu zaniechań. Warto jednak zauważyć, iż obecne oceny są bardziej korzystne dla polskich władz niż notowane w kolejnych badaniach

prowadzonych od października 2012 roku, w ciągu kilkunastu miesięcy po ujawnieniu błędów w identyfikacji ofiar katastrofy⁷ i zbliżone do rejestrowanych wcześniej.

* Do X 2013 pytanie dotyczyło działań polskiego rządu

Z przeprowadzonych analiz wielozmiennowych⁸ wynika, iż oceny działań polskich władz w sprawie wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy smoleńskiej związane są przede wszystkim z aktualnymi sympatiami politycznymi badanych. Tradycyjnie, zdecydowanie najbardziej krytyczni wobec rządu pozostają potencjalni wyborcy Prawa i Sprawiedliwości (wraz z Polską Razem, Prawicą Rzeczypospolitej i Solidarną Polską), z których niemal wszyscy mają w tej sprawie uwagi pod adresem polskich władz, a blisko połowa (46%) uważa wręcz, że tak naprawdę zaniechały one wszelkich możliwości rzetelnego wyjaśnienia tej katastrofy. Nadal też relatywnie najlepiej działania rządu w tej sprawie oceniają sympatycy Platformy Obywatelskiej (24% uważa, że polskie władze zrobiły w tej sprawie wszystko, co możliwe), jednak nawet wśród nich dominują ci, którzy mają większe lub mniejsze zastrzeżenia.

⁷ Por. komunikat CBOS „Opinie o błędach w identyfikacji ofiar katastrofy pod Smoleńskiem”, październik 2012 (oprac. K. Pankowski).

⁸ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty	Jak ocenia Pan(i) działania polskich władz w sprawie wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy pod Smoleńskiem?			
	Polskie władze zrobiły w tej sprawie wszystko, co możliwe	Polskie władze wiele zrobiły w tej sprawie, ale dopuściły się też wielu zaniechań	Tak naprawdę polskie władze zaniechały wszelkich możliwości rzetelnego wyjaśnienia tej katastrofy	Trudno powiedzieć / odmowa odpowiedzi
	procentowanie w wierszach			
Platforma Obywatelska	24	64	6	6
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Polską Razem, Prawicą Rzeczypospolitą i Solidarną Polską)	3	48	46	3
Sojusz Lewicy Demokratycznej*	31	36	22	11
Polskie Stronnictwo Ludowe*	5	75	17	4
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	12	55	21	13
Niezamierzający brać udziału w wyborach	14	48	25	13

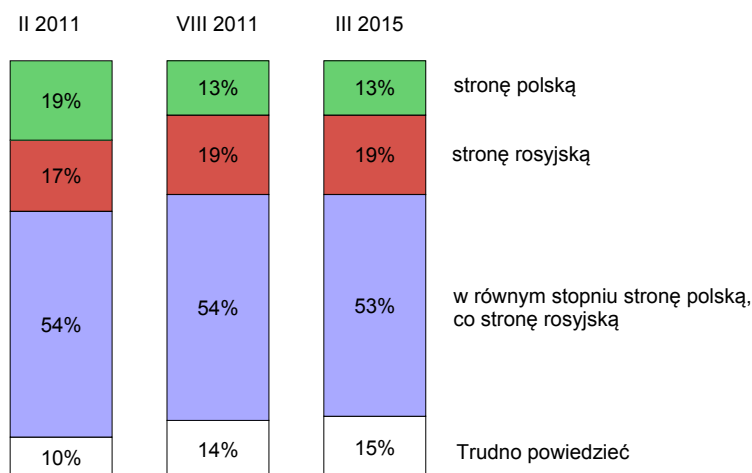
* Dane dotyczące tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczbę ich zwolenników w próbie

KTO PONOSI ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA KATASTROFĘ

Ponad połowa ankietowanych (53%) jest zdania, iż odpowiedzialność za to, że w Smoleńsku doszło do tragicznej katastrofy, w której zginął polski prezydent oraz towarzyszące mu osoby, ponosi zarówno strona polska, jak i rosyjska. Opinie na ten temat praktycznie nie zmieniły się od 2011 roku, choć w obu badaniach sprzed czterech lat trochę inaczej rozkładały się akcenty. Widać, że od czasu opublikowania raportu polskiej Komisji Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego nieco większy odsetek badanych winą za katastrofę obciąża stronę rosyjską (19%) niż stronę polską (13%). Przed publikacją, w lutym 2011 roku odsetki te były zbliżone, ale znacznie więcej osób obciążało winą stronę polską, a nieco mniej rosyjską⁹. Można też zauważyć, że od opublikowania w lipcu 2011 roku raportu komisji ministra Millera nieco więcej Polaków nie potrafi zająć stanowiska w tej sprawie.

⁹ Por. komunikat CBOS „Polacy o raporcie komisji Millera i przyczynach katastrofy prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem”, wrzesień 2011 (oprac. K. Pankowski).

RYS. 4. CZY W ŚWIELE TEGO, CO JUŻ WIADOMO O OKOLICZNOŚCIACH KATASTROFY POD SMOLEŃSKIEM, PANA(I) ZDANIEM, ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA KATASTROFĘ W WIĘKSZYM STOPNIU OBCIĄŻA:

Z wielozmiennowych analiz statystycznych¹⁰ wynika, iż na opinie dotyczące odpowiedzialności za katastrofę smoleńską rzutują przede wszystkim afiliacje polityczne badanych. Mimo iż – niezależnie od deklarowanych przekonań politycznych – dominuje pogląd o równym podziale odpowiedzialności między Polskę i Rosję, badani identyfikujący się z lewicą znacznie częściej niż pozostali obciążają winą wyłącznie stronę polską (27%), a rzadziej wyłącznie stronę rosyjską (14%) – por. tabela aneksowa 4. Ponadto opinie w tej kwestii wiążą się z preferencjami partyjnymi badanych. Tak jak w 2011 roku¹¹, potencjalni wyborcy głównych partii politycznych najczęściej są zdania, iż odpowiedzialność za katastrofę smoleńską ponoszą w równym stopniu strony polska i rosyjska, z tym że w elektoratach Polskiego Stronnictwa Ludowego oraz Prawa i Sprawiedliwości (wraz z Polską Razem, Prawicą Rzeczypospolitej i Solidarną Polską) widać większą skłonność do obciążania winą strony rosyjskiej, natomiast wyborcy Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Platformy Obywatelskiej częściej wskazują na błędy strony polskiej.

¹⁰ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

¹¹ Ibidem.

Tabela 3

Potencjalne elektoraty	Czy w świetle tego, co już wiadomo o okolicznościach katastrofy pod Smoleńskiem, Pana(i) zdaniem, odpowiedzialność za katastrofę w większym stopniu obciąża:			
	stronę polską	stronę rosyjską	w równym stopniu stronę polską, co stronę rosyjską	Trudno powiedzieć / odmowa odpowiedzi
	procentowanie w wierszach			
Platforma Obywatelska	19	14	55	12
Prawo i Sprawiedliwość (wraz z Polską Razem, Prawicą Rzeczypospolitej i Solidarną Polską)	5	24	59	11
Sojusz Lewicy Demokratycznej*	24	13	36	27
Polskie Stronnictwo Ludowe*	4	32	58	6
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	7	23	50	19
Niezamierzający brać udziału w wyborach	9	22	50	19

* Dane dotyczące tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczbę ich zwolenników w próbie

CZY KATASTROFĘ MÓGL SPOWODOWAĆ ZAMACH

Katastrofa smoleńska, jak wiele innych tego typu wypadków, zwłaszcza tych, w których zginęły ważne osobistości, od początku wywołuje dyskusje, czy jej przyczyną mógł być zamach. Tezę tę wspierają niektórzy naukowcy, zwłaszcza skupieni wokół powstałego w listopadzie 2011 roku Zespołu Parlamentarnego ds. Zbadania Przyczyn Katastrofy TU-154M z 10 kwietnia 2010 r. Warto jednak zauważyć, iż do października 2012 roku ponad trzy piąte Polaków nie akceptowało teorii, że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu.

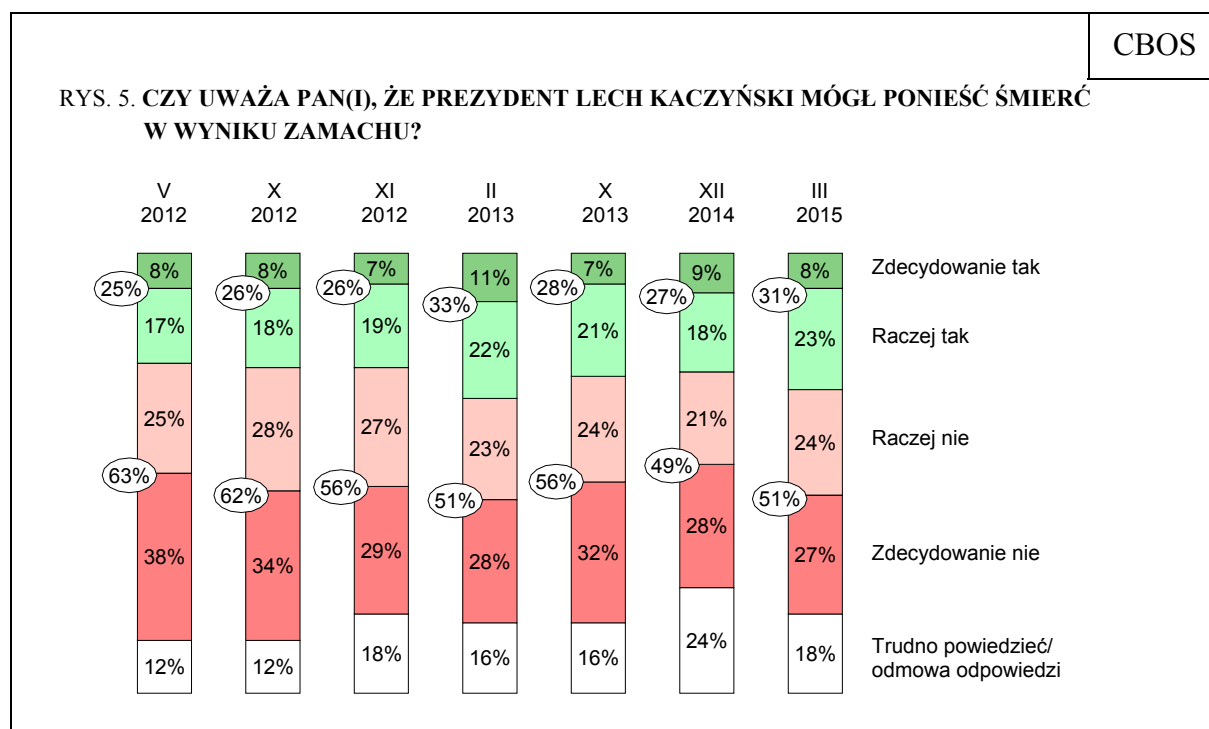
Z perspektywy czasu widać, że znaczący dla postrzegania tej kwestii mógł być artykuł Cezarego Gmyza *Trotyl we wraku tupolewa*¹², który ukazał się 30 października 2012 roku na łamach „Rzeczpospolitej”. Autor tego artykułu napisał, że we wraku samolotu, który rozbił się pod Smoleńskiem, polscy prokuratorzy i biegli znaleźli ślady trotylu i nitrogliceryny. Tym informacjom już w dniu publikacji zaprzeczyła prokuratura wojskowa, ale jednocześnie poinformowała, że trwają jeszcze ustalenia w tej sprawie. Należy podkreślić, że w naszym badaniu¹³ przeprowadzonym w pierwszej połowie listopada 2012 roku nie zmienił się co prawda odsetek osób popierających teorię zamachu, jednak znacząco zmalała grupa tych,

¹² <http://www.rp.pl/artykul/947282.html>

¹³ Por. komunikat CBOS „Postrzeganie katastrofy smoleńskiej po «sprawie trotylu»”, grudzień 2012 (oprac. K. Pankowski).

które ją odrzucają, przy jednoczesnym wzroście odsetka odpowiedzi „trudno powiedzieć”. Od tego momentu odsetek osób odrzucających tezę o zamachu jest wyraźnie niższy niż wcześniej. Trzy miesiące po opublikowaniu artykułu Cezarego Gmyza, w lutym 2013 roku, odnotowaliśmy natomiast najwyższy odsetek badanych biorących pod uwagę wersję zamachu i od tego momentu jest on nieco wyższy niż wcześniej. Jednocześnie od listopada 2012 roku większa niż wcześniej grupa Polaków nie potrafi zająć jednoznacznego stanowiska w tej sprawie.

Generalnie można powiedzieć, iż odsetek Polaków biorących pod uwagę hipotezę zamachu jest od 2012 roku dość stabilny, dotyczy to zwłaszcza osób zdecydowanie twierdzących, że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu (obecnie 8%). Łączny odsetek badanych, do których choćby w najmniejszym stopniu trafia argumentacja zwolenników teorii zamachu, wynosi obecnie 31%. Możliwość zamachu odrzuca nieco ponad połowa dorosłych Polaków (51%), w tym 27% – zdecydowanie. Niemal co piąty ankietowany (18%) nie zajmuje stanowiska w tej sprawie.

Stosunek do teorii zamachu wiąże się z postrzeganiem odpowiedzialności za katastrofę smoleńską. Hipotezę o zamachu w większości (59%) dopuszczają badani uważający, że odpowiedzialność za katastrofę w większym stopniu obciąża stronę rosyjską i tylko co siódmy (14%) spośród tych, którzy większą winą obarczają stronę polską. Ponadto możliwość zamachu częściej biorą pod uwagę badani uważający, że odpowiedzialność

za katastrofę w równym stopniu obciąża stronę polską, co rosyjską, niż ci, którzy w większym stopniu przypisują winę stronie polskiej. Warto też zauważyć, iż wśród badanych uznających przewagę polskich błędów i zaniedbań nad rosyjskimi 63% zdecydowanie odrzuca, a 21% raczej odrzuca tezę o możliwości zamachu, natomiast wśród respondentów obarczających większą winą stronę rosyjską oraz tych, którzy uznają podział odpowiedzialności za doprowadzenie do tej katastrofy między obie strony, odrzucanie teorii zamachu nie jest tak zdecydowane, a ponadto znacznie więcej respondentów z tych grup niż wśród obwiniających Polaków nie potrafi zająć stanowiska w tej sprawie. Z drugiej strony można zauważyć, iż wśród dopuszczających teorię zamachu tylko nieliczni (6% z tej grupy) winą za katastrofę obarczają wyłącznie stronę polską.

Tabela 4

Czy uważa Pan(i), że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu?	Czy w świetle tego, co już wiadomo o okolicznościach katastrofy pod Smoleńskiem, Pana(i) zdaniem, odpowiedzialność za katastrofę w większym stopniu obciąża:			
	stronę polską	stronę rosyjską	w równym stopniu stronę polską, co stronę rosyjską	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi
	procentowanie w kolumnach			
Zdecydowanie tak	4	13	8	4
Raczej tak	10	46	21	13
Raczej nie	21	22	26	22
Zdecydowanie nie	63	7	28	17
Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	2	12	16	44

Wielozmiennowe¹⁴ analizy statystyczne wskazują, iż opinie badanych w tej kwestii najsilniej różnicują deklaracje dotyczące głosowania w ostatnich wyborach parlamentarnych. Teza o możliwości zamachu najbardziej przemawia do badanych, którzy deklarują, że w 2011 roku w wyborach do Sejmu głosowali na PiS (20% popiera ją zdecydowanie, a 38% raczej popiera), natomiast najczęściej odrzucają ją wyborcy PO i SLD. Warto zwrócić uwagę, iż ku teorii zamachu skłania się też największa część (39%) badanych, którzy twierdzą, że w 2011 roku uczestniczyli w wyborach do Sejmu, ale nie udzielają odpowiedzi, na jaki komitet głosowali.

¹⁴ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Trees.

Tabela 5

Na którą partię lub organizację głosował(a) Pan(i) w wyborach do Sejmu w październiku 2011 roku?	Czy uważa Pan(i), że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu?				
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć / odmowa odpowiedzi
	procentowanie w wierszach				
Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	20	38	18	4	20
Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej*	13	8	25	45	10
Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe*	8	22	28	22	19
Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	2	8	28	51	10
Inny komitet*	19	17	26	36	3
Nie pamiętam / odmowa odpowiedzi	11	28	17	18	25
Niegłosujący	8	28	24	19	21
Brak informacji o udziale w wyborach	4	29	24	20	23

* Dane dotyczące tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczbę ich zwolenników w próbie

Podobne zróżnicowanie opinii badanych ma miejsce w przypadku obecnych preferencji partyjnych. Wersja zamachu najbardziej przemawia do zwolenników Prawa i Sprawiedliwości wraz z Polską Razem, Prawicą Rzeczypospolitej i Solidarną Polską (57%). Dość często skłaniają się do niej także potencjalni wyborcy Polskiego Stronnictwa Ludowego (40%). W większości odrzucają tę hipotezę sympatycy Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Platformy Obywatelskiej (odpowiednio: 74% i 71%), natomiast badani deklarujący absencję w hipotetycznych wyborach do Sejmu są w tej kwestii podzieleni – z niewielką przewagą przeciwników teorii zamachu (41%) nad jej zwolennikami (37%). Niezdecydowani, czy wziąć udział w ewentualnych wyborach parlamentarnych, najczęściej (48%) odrzucają hipotezę, że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu.

Tabela 6

Potencjalne elektoraty	Czy uważa Pan(i), że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu?				
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć / odmowa odpowiedzi
	procentowanie w wierszach				
Platforma Obywatelska	4	12	23	48	13
Prawo i Sprawiedliwość wraz z Polską Razem, Prawicą Rzeczypospolitą i Solidarną Polską	16	41	15	9	18
Sojusz Lewicy Demokratycznej*	0	11	32	42	15
Polskie Stronnictwo Ludowe*	8	32	22	26	11
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	6	24	28	20	21
Niezamierzający brać udziału w wyborach	9	28	22	19	23

* Dane dotyczące tych partii należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczbę ich zwolenników w próbie

Akceptacja hipotezy, że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu, jest też najbardziej rozpowszechniona wśród badanych o prawicowych poglądach politycznych (38%), a najczęściej odrzucana przez tych, którzy identyfikują się z lewicą (72%). Respondenci o orientacji centrowej w większości (58%) również odrzucają możliwość zamachu, natomiast osoby niepotrafiące określić swoich poglądów politycznych na osi lewica–centrum–prawica są w tej sprawie podzielone, a jedna trzecia z nich nie potrafi zająć stanowiska (por. tabela aneksowa 5).

★

★

★

Wyniki marcowego badania, przeprowadzonego przed piątą rocznicą katastrofy smoleńskiej, wskazują, iż mimo upływu czasu opinie Polaków dotyczące kwestii z nią związanych niewiele się zmieniają. Można zatem powiedzieć, iż są one w dużym stopniu utrwalone, a jednocześnie silnie zakorzenione ideologicznie. Dotyczy to w szczególności budzącej największe emocje hipotezy o możliwym zamachu.

Opracowała
Barbara BADORA

Tabela 1

		10 kwietnia minie pięć lat od katastrofy lotniczej w Smoleńsku, w której zginęło 96 osób, w tym prezydent Lech Kaczyński. Czy, Pana(i) zdaniem, w Warszawie powinien stać pomnik upamiętniający wszystkie ofiary katastrofy smoleńskiej czy też nie?					Liczba osób
		Zdecydowanie powinien	Raczej powinien	Raczej nie powinien	Zdecydowanie nie powinien	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		27	34	17	13	9	1062
Płeć	Mężczyźni	28	34	16	14	9	514
	Kobiety	26	35	18	12	10	548
Wiek	18-24 lata	24	37	15	18	6	120
	25-34	20	33	20	14	12	209
	35-44	20	34	19	14	14	185
	45-54	23	39	16	10	12	166
	55-64	34	33	14	12	6	188
	65 lat i więcej	38	33	14	10	5	194
Miejsce zamieszkania	Wieś	33	34	15	10	8	424
	Miasto do 19 999	22	36	20	11	10	158
	20 000 - 99 999	20	36	19	17	8	195
	100 000 - 499 999	24	34	16	14	11	171
	500 000 i więcej mieszk.	27	30	14	17	13	113
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	33	39	11	8	9	220
	Zasadnicze zawodowe	32	33	18	10	7	260
	Średnie	22	33	18	17	9	327
	Wyższe	22	33	18	14	12	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	20	31	17	12	19	115
	Średni personel, technicy	22	42	15	17	4	45
	Pracownicy adm.-biurowi	11	43	21	14	10	69
	Pracownicy usług	21	36	27	13	3	68
	Robotnicy wykwalifikowani	23	36	16	13	12	130
	Robotnicy niewykwalifik.	22	42	26	10		26
	Rolnicy	28	40	8	13	11	41
	Pracujący na własny rach.	17	36	17	19	10	62
	Bezrobotni	30	33	19	5	13	83
	Emeryci	35	33	14	13	5	229
	Renciści	43	25	13	8	10	55
	Uczniowie i studenci	30	31	16	15	8	82
	Gospodynie domowe i inni	34	32	10	14	10	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	35	19	11	13	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	18	51	9	12	10	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	33	21	17	10	280
	prywatnym gosp. rolnym	26	34	18	11	11	49
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	25	44	16	6	9	174
	Od 650 do 999 zł	32	30	16	11	11	147
	Od 1000 do 1399 zł	23	34	20	15	8	176
	Od 1400 zł do 1999 zł	28	34	19	14	5	139
	2000 zł i więcej	32	28	14	15	12	159
Ocena własnych war. mater.	Złe	27	35	19	12	8	107
	Średnie	26	38	17	12	7	482
	Dobre	27	31	15	14	12	473
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	42	26	13	16	3	46
	Raz w tygodniu	31	36	14	8	10	446
	1-2 razy w miesiącu	29	38	15	10	8	198
	Kilka razy w roku	21	34	20	15	10	230
	W ogóle nie uczestniczy	16	27	20	26	10	131
Poglądy polityczne	Lewica	19	26	26	21	7	125
	Centrum	21	41	17	11	9	368
	Prawica	37	31	13	11	8	336
	Trudno powiedzieć	26	33	16	13	13	233

Tabela 2

		Jak ocenia Pan(i) aktualną wiedzę na temat przyczyn katastrofy? Czy według Pana(i) przyczyny katastrofy:				Liczba osób
		zostały w pełni wyjaśnione	wymagają jeszcze dodatkowych wyjaśnień	w zasadzie nic jeszcze nie zostało wyjaśnione	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		20	40	32	8	1062
Płeć	Mężczyźni	20	37	37	6	514
	Kobiety	21	43	28	9	548
Wiek	18-24 lata	16	56	24	4	120
	25-34	20	44	28	7	209
	35-44	22	37	30	11	185
	45-54	25	37	33	5	166
	55-64	22	36	36	5	188
	65 lat i więcej	16	36	37	11	194
Miejsce zamieszkania	Wieś	15	43	33	9	424
	Miasto do 19 999	21	37	36	6	158
	20 000 - 99 999	20	40	32	8	195
	100 000 - 499 999	29	36	28	7	171
	500 000 i więcej mieszk.	29	38	28	5	113
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	12	44	33	11	220
	Zasadnicze zawodowe	19	37	37	7	260
	Średnie	18	42	33	7	327
	Wyższe	33	38	24	6	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	33	39	23	5	115
	Średni personel, technicy	21	37	37	5	45
	Pracownicy adm.-biurowi	26	39	26	9	69
	Pracownicy usług	18	51	23	8	68
	Robotnicy wykwalifikowani	25	38	31	7	130
	Robotnicy niewykwalifik.	6	47	39	8	26
	Rolnicy	14	21	60	5	41
	Pracujący na własny rach.	33	29	34	4	62
	Bezrobotni	10	39	40	11	83
	Emeryci	17	38	35	10	229
	Renciści	20	40	31	9	55
	Uczniowie i studenci	16	56	26	2	82
	Gospodynie domowe i inni	14	50	25	11	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	28	38	26	8	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	13	39	38	10	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	27	40	27	5	280
	prywatnym gosp. rolnym	18	20	57	4	49
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	12	42	37	9	174
	Od 650 do 999 zł	12	47	32	8	147
	Od 1000 do 1399 zł	23	37	35	5	176
	Od 1400 zł do 1999 zł	27	41	29	3	139
	2000 zł i więcej	33	33	25	8	159
Ocena własnych war. mater.	Złe	14	31	45	10	107
	Średnie	17	43	33	7	482
	Dobre	26	39	28	7	473
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	5	48	44	4	46
	Raz w tygodniu	17	44	33	7	446
	1-2 razy w miesiącu	16	44	33	7	198
	Kilka razy w roku	23	41	28	9	230
	W ogóle nie uczestniczy	39	20	32	9	131
Poglądy polityczne	Lewica	38	39	18	5	125
	Centrum	21	42	31	6	368
	Prawica	19	39	37	5	336
	Trudno powiedzieć	12	38	34	16	233

Tabela 3

		Jak ocenia Pan(i) działania polskich władz w sprawie wyjaśnienia przyczyn i okoliczności katastrofy pod Smoleńskiem?				Liczba osób
		Polskie władze zrobiły w tej sprawie wszystko, co możliwe	Polskie władze wiele zrobiły w tej sprawie, ale dopuściły się też wielu zaniedbań	Tak naprawdę polskie władze zaniechały wszelkich możliwości rzetelnego wyjaśnienia tej katastrofy	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	
Ogółem		15	55	22	8	1062
Płeć	Mężczyźni	13	56	26	5	514
	Kobiety	16	54	18	12	548
Wiek	18-24 lata	13	53	28	5	120
	25-34	16	67	12	5	209
	35-44	14	58	21	7	185
	45-54	11	53	26	10	166
	55-64	15	53	24	8	188
	65 lat i więcej	17	44	25	15	194
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	58	24	9	424
	Miasto do 19 999	20	54	20	5	158
	20 000 - 99 999	15	57	19	9	195
	100 000 - 499 999	18	49	22	11	171
	500 000 i więcej mieszk.	20	49	23	8	113
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	16	48	20	16	220
	Zasadnicze zawodowe	11	54	28	7	260
	Średnie	13	56	24	6	327
	Wyższe	19	60	14	6	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	14	62	15	8	115
	Średni personel, technicy	12	61	24	2	45
	Pracownicy adm.-biurowi	21	48	21	10	69
	Pracownicy usług	6	63	22	9	68
	Robotnicy wykwalifikowani	19	54	23	4	130
	Robotnicy niewykwalifik.	8	58	27	6	26
	Rolnicy	6	63	25	6	41
	Pracujący na własny rach.	17	56	21	6	62
	Bezrobotni	8	65	18	9	83
	Emeryci	16	49	23	12	229
	Renciści	20	34	32	13	55
	Uczniowie i studenci	11	57	28	4	82
Gospodynie domowe i inni	20	52	13	16	56	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	17	58	18	7	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	58	29	6	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	17	57	20	6	280
	prywatnym gosp. rolnym	5	61	28	5	49
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	12	59	20	8	174
	Od 650 do 999 zł	12	56	21	11	147
	Od 1000 do 1399 zł	14	60	21	5	176
	Od 1400 zł do 1999 zł	20	52	21	6	139
	2000 zł i więcej	19	59	14	8	159
Ocena własnych war. mater.	Złe	18	33	35	14	107
	Średnie	12	57	23	8	482
	Dobre	16	58	18	8	473
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	12	38	44	6	46
	Raz w tygodniu	12	56	25	7	446
	1-2 razy w miesiącu	7	61	22	10	198
	Kilka razy w roku	16	57	16	11	230
	W ogóle nie uczestniczy	31	44	17	7	131
Poglądy polityczne	Lewica	24	57	11	9	125
	Centrum	14	60	18	8	368
	Prawica	15	52	31	2	336
	Trudno powiedzieć	11	49	21	19	233

Tabela 4

		Czy w świetle tego, co już wiadomo o okolicznościach katastrofy pod Smoleńskiem, Pana(i) zdaniem, odpowiedzialność za katastrofę w większym stopniu obciąża:				Liczba osób
		stronę polską	stronę rosyjską	w równym stopniu stronę polską, co stronę rosyjską	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		13	19	53	15	1062
Płeć	Mężczyźni	15	18	55	12	514
	Kobiety	10	20	50	19	548
Wiek	18-24 lata	14	27	44	16	120
	25-34	17	20	51	12	209
	35-44	9	16	55	20	185
	45-54	11	17	58	14	166
	55-64	13	20	54	13	188
	65 lat i więcej	12	17	53	18	194
Miejsce zamieszkania	Wieś	10	20	54	16	424
	Miasto do 19 999	8	21	53	18	158
	20 000 - 99 999	16	18	52	15	195
	100 000 - 499 999	13	22	50	14	171
	500 000 i więcej mieszk.	22	11	54	13	113
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	7	24	48	21	220
	Zasadnicze zawodowe	9	20	59	12	260
	Średnie	13	21	52	14	327
	Wyższe	21	12	52	15	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	18	13	57	11	115
	Średni personel, technicy	14	16	52	18	45
	Pracownicy adm.-biurowi	16	16	50	18	69
	Pracownicy usług	15	21	47	18	68
	Robotnicy wykwalifikowani	14	14	58	14	130
	Robotnicy niewykwalifik.	4	29	60	6	26
	Rolnicy	3	33	51	13	41
	Pracujący na własny rach.	18	21	41	21	62
	Bezrobotni	12	25	51	12	83
	Emeryci	12	18	53	17	229
	Renciści	4	16	65	15	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	14	55	17	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	15	22	53	9	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	15	17	51	16	280
	prywatnym gosp. rolnym	11	30	46	13	49
	Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	6	28	49	17
Od 650 do 999 zł		13	21	54	11	147
Od 1000 do 1399 zł		12	15	59	14	176
Od 1400 zł do 1999 zł		15	15	58	12	139
2000 zł i więcej		20	12	54	14	159
Ocena własnych war. mater.	Złe	8	30	46	17	107
	Średnie	10	19	56	15	482
	Dobre	16	17	51	16	473
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	5	28	56	12	46
	Raz w tygodniu	11	18	56	15	446
	1-2 razy w miesiącu	6	26	55	13	198
	Kilka razy w roku	14	17	52	18	230
	W ogóle nie uczestniczy	28	14	41	17	131
Poglądy polityczne	Lewica	27	14	45	14	125
	Centrum	12	19	55	14	368
	Prawica	12	22	58	8	336
	Trudno powiedzieć	7	19	46	29	233

Tabela 5

		Czy uważa Pan(i), że prezydent Lech Kaczyński mógł ponieść śmierć w wyniku zamachu?					Liczba osób
		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		8	23	24	27	18	1062
Płeć	Mężczyźni	9	24	26	28	14	514
	Kobiety	7	23	22	26	22	548
Wiek	18-24 lata	4	36	30	17	13	120
	25-34	7	28	29	19	17	209
	35-44	7	22	24	29	18	185
	45-54	8	19	22	31	20	166
	55-64	10	18	22	33	16	188
	65 lat i więcej	9	19	19	30	22	194
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	31	21	18	22	424
	Miasto do 19 999	5	22	24	32	16	158
	20 000 - 99 999	7	16	29	29	20	195
	100 000 - 499 999	11	18	24	34	13	171
	500 000 i więcej mieszk.	6	15	27	39	12	113
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	7	30	21	18	24	220
	Zasadnicze zawodowe	11	27	22	23	16	260
	Średnie	8	24	25	25	18	327
	Wyższe	6	13	27	40	14	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	3	11	23	42	20	115
	Średni personel, technicy		23	34	26	18	45
	Pracownicy adm.-biurowi	6	29	23	27	14	69
	Pracownicy usług	16	18	34	18	14	68
	Robotnicy wykwalifikowani	8	22	25	29	15	130
	Robotnicy niewykwalifik.	12	43	11	19	15	26
	Rolnicy	18	36	23	13	10	41
	Pracujący na własny rach.	4	21	26	36	14	62
	Bezrobotni	10	33	19	21	17	83
	Emeryci	7	19	20	32	22	229
	Renciści	12	24	21	17	26	55
	Uczniowie i studenci	6	37	32	15	11	82
Gospodynie domowe i inni	11	17	22	20	31	56	
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	4	13	27	35	21	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	10	28	28	17	17	82
	sekt. pryw. poza rolnict.	7	22	26	32	12	280
	prywatnym gosp. rolnym	16	39	19	16	10	49
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	10	35	19	15	21	174
	Od 650 do 999 zł	9	33	26	16	17	147
	Od 1000 do 1399 zł	7	18	30	30	15	176
	Od 1400 zł do 1999 zł	7	18	31	29	15	139
	2000 zł i więcej	6	14	18	50	11	159
Ocena własnych war. mater.	Złe	17	26	11	26	20	107
	Średnie	8	26	25	21	20	482
	Dobre	6	20	26	33	15	473
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	12	33	18	20	17	46
	Raz w tygodniu	9	25	25	23	18	446
	1-2 razy w miesiącu	6	22	28	24	20	198
	Kilka razy w roku	7	20	27	28	18	230
	W ogóle nie uczestniczy	8	20	14	44	13	131
Poglądy polityczne	Lewica	6	15	27	45	6	125
	Centrum	5	21	30	28	16	368
	Prawica	11	27	20	27	14	336
	Trudno powiedzieć	9	25	18	14	34	233